

Lukemista Levantista 1/2012

Naisjärjestöt ja poliittisen islamin nousu Marokossa

Aura Lounasmaa

Marokko koki arabikevään verrattain rauhallisena ja väkivallattomana. Suuret mielenosoitukset alkoivat helmikuussa Tunisian ja Egyptin vallankumousten tiimoilla, mutta kun maaliskuun alussa kuningas ilmoitti perustuslain uudistuksen alkavan jo saman kuukauden aikana, suuri osa mielenosoittajista jätti viikoittaiset marssit väliin. Vallankumousta jatkoi vain pieni ydinryhmä sosialisteja, zeitgeistin seuraajia ja islamisteja. Kuninkaan nimittämä perustuslakivaliokunta kirjoitti kevään aikana pitkän vaikkakin osaksi epätarkan dokumentin, jota varten konsultoitiin kansalaisyhteiskuntaa. Kuultavina olivat sekä uskonnolliset että sekulaarit eli uskonnosta irrottautuneet osapuolet. Naisjärjestöt, jotka ovat Marokon ehkä parhaiten verkostoituneita ja eniten poliittista painostusvaltaa harjoittavia kansalaisjärjestöjä, saivat kertomansa mukaan kaikki vaatimuksensa suoraan valmiiseen perustuslakiin mukaan.

Vaikka maan suurin islamistijärjestö, *Al Adl Wal Ihsane* eli *Oikeus ja Hengellisyys*¹, boikotoi uuden perustuslain äänestystä vaati tasavaltaa, äänestysprosentti nousi virallisten tietojen mukaan yli 70 prosentin ja uuden perustuslain puolesta äänesti lähes 100 prosenttia äänestäneistä. Marokon media raportoi kuitenkin kansanäänestyksen jälkeen, että äänioikeutettuja, varsinkin lukutaidottomia naisia, oli uhkailtu ja lahjottu laittomasti erityisesti syrjäisimmillä seuduilla. Uusi perustuslaki teki universaaleista ihmisoikeuksista lainmukaisia, joskin se jätti epäselväksi, kenellä on valta ja vastuu niiden

---

¹ Kirjoittajan oma käännös järjestön ranskankielisestä nimestä Justice et Spiritualité. Arabiankielinen nimi kääntyy suomeksi myös muotoon Oikeus ja Hyväntekeväisyys.

voimaanpanoon, ja muutti vaalilakia siten, että pääministeri valitaan nyt ensimmäistä kertaa eduskuntavaalien voittajapuolueesta. Kuninkaan valta kaventui vain hiukan.

Marraskuussa järjestettiin eduskuntavaalit, joissa uusi perustuslaki pääsi koetukselle. Äänestysprosentti nousi ennustuksia korkeammaksi, ja Marokon ainoa virallinen islamistipuolue *Parti Justice et Développement* eli *Oikeus ja kehitys* -puolue voitti odotetun enemmistön. Vaikka arabikevät ei Marokossa seurannut Tunisian, Egyptin ja Libyan mukaista vallankumousta vaan demokratian kehitys ja poliittinen avautuminen tapahtuivat kuninkaan johdolla, äänestystulokset seurasivat alueen muiden maiden poliittista kehitystä.

Ensimmäiset naisjärjestöt perustettiin Marokossa 80-luvulla poliittisten puolueiden naisosastojen pohjalta. Järjestöjen verkottuminen yli puoluerajojen alkoi 90-luvulla, kun ne aloittivat laajan kampanjan maan perhelain muuttamiseksi. Lain uudisti vihdoin vuonna 2003 kuningas Mohammed VI. Hän julisti naisten oikeuksia yhtenä modernismin ja demokratian peruspilareista jo heti tultuaan valtaan vuonna 1999. Poliittinen islam alkoi saada kannatusta Marokossa samoihin aikoihin, ja vuoteen 2003 asti islamistit saivat omalle perhelakiuudistuksen vastaiselle kampanjalleen suuremman kannattajajoukon. Vasta Casablancan terrori-iskut vuonna 2003 saattoivat islamistit epäsuosioon. Tämä mahdollisti shariaan perustuvan perhelain uudistamisen. Myös keväällä 2011 perustuslakiuudistukseen vastattiin terrori-iskulla Marrakechiin, mutta kuten vuonna 2003, valtaosa väestöstä tuomitsi iskun, eikä sillä ollut vaikutusta lakiuudistukseen.

Vaikka naisjärjestöt edelleen perustuvat erilaisille ideologioille ja poliittisille taustoille, yli kymmenen vuotta kestänyt kampanjointi on tuottanut toimivat mallit järjestöjen verkostoitumiselle ja yhteistoiminnalle yksittäisten asioiden kohdalla. Muun muassa perustuslakiuudistuksen kohdalla sekulaarit naisjärjestöt olivat juuri siksi menestyksekkäitä, koska he saivat monet järjestöt nopeasti mukaan kannattamaan omaa manifestiaan. Yksilötasolla ja pienempien lakialoitteiden kohdalla kilpailu järjestöjen välillä on usein kiihkeää, mutta moni järjestö saadaan mukaan yhteiseen rintamaan tarpeen vaatiessa.

Sekulaarit naisjärjestöt ovat viime vuosina saaneet kilpailijan islamistijärjestöistä. Sekä Oikeus ja Hengellisyys -järjestöllä että Oikeus ja Kehitys -puolueella on naisosastot ja paikallisia naisjärjestöjä kaikkialla Marokossa. Paikallisjärjestöt tekevät paljon sosiaalityötä, kuten lukutaito- ja kädentaitokoulutusta, jota myös sekulaarit järjestöt tekevät paikallisella tasolla. Islamistijärjestöjen sosiaalisessa työssä uskonto on läheisesti mukana, mutta myös poliittiset kannat tulevat jäsenille tutuiksi keskusteluryhmissä. Vaikka harva islamistijärjestö uskoo sukupuolten väliseen tasa-arvoon, suuri osa kannustaa naisia ottamaan tärkeämpiä julkisia rooleja myös politiikassa. Sekulaarit ja islamistiset naisjärjestöt eivät tee yhteistyötä silloinkaan, kun päämäärät ovat samat, eivätkä edes keskustele kannoistaan yhdessä.

Kuten Tunisiassa ja Egyptissä juuri päättyneiden diktatuurien aikana, myös Marokossa kuningas on ollut tärkeä naisten oikeuksien puolustaja ja edistäjä. Vaikka sekä Tunisiassa että Egyptissä tasa-arvopoliittikka oli suurelta osin ulkopuolisten demokratisointi- ja modernisointipaineiden tulosta ja siksi suurelta osin symbolista, se toi kuitenkin mukanaan tärkeitä muutoksia, jotka edesauttoivat naisten asemaa myös

käytännössä. Marokon nuori kuningas on valtaan astuttuaan osoittanut sekä puheissaan että teoissaan, että hänen kiinnostuksensa naisten oikeuksiin on todellista. Uudistukset, kuten perhelaki ja kansalaisuuslaki, ovat edistäneet tasa-arvoa Marokossa koko kansalle. Tästä huolimatta naisjärjestöt ovat herkässä asemassa arabikevään keskellä, sillä saavutetut oikeudet ja järjestöjen tärkeä sija poliittisessa järjestelmässä riippuvat edelleen pitkälti kuninkaasta.

80-luvulla vasemmistopuolueiden ja työntekijäliittojen jäsenet vastustivat edellisen kuninkaan Hassan II:n poliittista valtaa, joka perustui pitkälti kuninkaan asemaan profeetan jälkeläisenä ja siis uskonnollisena johtajana. Enää edes kaikkein marxilaisimmat näistä samoista järjestöaktiiveista eivät toivo kuningaskunnan lopettamista ja tasavaltaan siirtymistä - ainakaan heti. Mohammed VI onnistui uudistamaan perhelain osaksi juuri uskonnollisen auktoriteettinsa ansiosta. Nyt sekulaarit naisjärjestöt tasapainoilevat kahden ajatusmallin välillä: muslimi-identiteetin, jonka mukaan kuningas uskonnollisena johtajana voi uudistaa naisten asemaa koskevia lakeja, ja modernistisen imagon, joka vastustaa poliittista islamia ja väkivaltaa ja kannattaa sekulaaria valtiota.

Vaikka puolueista edes sosialistisimmat ovat harvoin seisonet todellisen tasa-arvon takana muutoin kuin kuningasta miellyttääkseen, monilla naisjärjestöillä on edelleen sekä henkilökohtaisia että poliittisia yhteyksiä puolueisiin. Tästä syystä sekulaarit naisjärjestöt, varsinkin poliittisista puolueista alkunsa saaneet, olivat jo ennen marraskuun eduskuntavaaleja kansan kritiikin kohteena. Monia järjestöaktiiveja on jo vuosien ajan rekrytoitu hallitukseen, kuninkaallisiin valtuuskuntiin ja valtion virkoihin. Nämä nimitykset ovat toisaalta lähentäneet järjestöjä päätöksentekijöihin ja helpottaneet järjestöjen vuorovaikutusta päättäjien kanssa mutta myös vieneet uskottavuutta järjestöjen itsenäisyydeltä. Kansa uskoo myös korruption leviävän puolueista ja hallituksesta kansalaisjärjestöihin, joiden katsotaan olevan liian lähellä valtakoneistoa. Islamistit ovat Marokon kovaäänisimpinä korruption vastustajina saaneet lisää ääniä myös protestiäänestäjiltä.

Marraskuisten eduskuntavaalien jälkeen yli kaksikymmentä naisjärjestöä osallistui hätäkokoukseen, jossa keskusteltiin islamistipuolueen valtaantulon vaikutuksesta tasa-arvon toteutumiseen Marokossa. Järjestöjen edustajat kertoivat tuolloin, ettei entistä linjaa, jonka mukaan islamistien kanssa ei keskustella pelisääntöjen ja tavoitteiden yhteensopimattomuuden vuoksi, muutettaisi. Kuten Tunisiassa, myös Marokossa uusi hallitus lupasi, että jo saavutetuista oikeuksista ei luovuttaisi hallituskauden aikana ja uutta perustuslakia kunnioitettaisiin. Kokouksen tuloksena julkaistussa avoimessa kirjeessä naisjärjestöt vaativat juuri näitä lupauksia toteutettaviksi. Suurempana ongelmana onkin perustuslain toimeenpano tuomioistuimissa sekä sen tulkinta, joka voi usein olla monimuotoinen.

Lisäksi naisjärjestöjen julistus vaatii ihmisoikeuksien ja tasa-arvon turvaamista demokratian peruspilareina. Tämän vaatimuksen kohdalla järjestöt voivat odottaa kritiikkiä islamisteilta. Juuri vaalilain muuttaminen demokraattisemmaksi toi islamistit valtaan. Naisjärjestöt ovat hyötäneet aiemmasta nimityspolitiikasta ja kuninkaan lakialoitteista, joten demokratian lisääminen on luonut uuden islamistuhan, ellei naisten oikeuksille, niin ainakin näille sekulaareille naisjärjestöille. Kuninkaan vallan laajempi leikkaus veisi varmasti vielä enemmän pohjaa naisjärjestöjen asemalta. Sekulaarit naisjärjestöt ovat nyt ottaneet opposition paikan seuraavan hallituskauden ajaksi. Tämä saattaa palauttaa heidän uskottavuuttaan kansan parissa, jos he onnistuvat luomaan avoimen kritiikin ja

keskustelun ilmapiirin hallitusta vastaan. Vaikka järjestöt avoimessa kirjeessään julistautuvat tasa-arvon ja naisten oikeuksien laillisiksi puolustajiksi, islamistihallituksen vaikutus tasa-arvolle selviää vasta tämän vuoden kuluessa.

Kirjoittaja on väitöskirjaopiskelija Galwayn yliopistossa Irlannissa.

